

THỰC TIỄN THỰC HIỆN PHÁP LUẬT VỀ BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG NƯỚC
SÔNG HƯƠNG TỈNH THỪA THIÊN HUẾ

NGUYỄN TRỌNG KHÁNH VY*

LÊ ĐỨC TRUNG

Ngày nhận bài: 21/11/2023

Ngày phản biện: 09/12/2023

Ngày đăng bài: 31/12/2023

Tóm tắt:

Bài viết phân tích về thực tiễn thực hiện pháp luật về bảo vệ môi trường nước tại sông Hương tỉnh Thừa Thiên Huế và xác định một số nguyên nhân của những hạn chế, vướng mắc trong quá trình thực hiện pháp luật về bảo vệ môi trường nước tại sông Hương. Từ đó, đề xuất một số giải pháp nâng cao hiệu quả thực hiện pháp luật về bảo vệ môi trường nước tại sông Hương tỉnh Thừa Thiên Huế

Từ khóa:

Thực hiện pháp luật, bảo vệ môi trường nước, sông Hương.

Abstract:

This article analyzes the practice of implementing the law on water environmental protection in the Huong River, Thua Thien Hue province and identifies some causes of limitations and problems in the process of implementing the law on environmental protection for water in the Huong River. Subsequently, it propose some solutions to improve the effectiveness of implementing the law on water environmental protection in the Huong River, Thua Thien Hue province.

Keywords:

Implement the law, protect the environment, Huong River

1. Đặt vấn đề

Là một trong những tỉnh thành có hệ thống thủy văn độc đáo cộng thêm sự đan xen phức tạp của nhiều nhánh sông, sông Hương luôn được biết đến là một điểm đến du lịch nổi tiếng mà bất cứ du khách nào cũng sẽ ghé thăm mỗi khi đến Huế. Sông Hương đóng một vai trò đặc biệt quan trọng về nhiều mặt như là “xương sống” nối kinh thành với các đèo đài, lăng tẩm ở phía Tây và các khu thương mại ở phía Đông, cấp nguồn nước cho

* Nhóm Sinh viên nghiên cứu khoa học Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: khanhvyht1221@gmail.com

hiều hoạt động của thành phố Huế cũng như của tỉnh Thừa Thiên Huế nhằm đáp ứng các nhu cầu sinh hoạt, nông nghiệp, công nghiệp, nuôi trồng thủy sản, giao thông đường thủy. Bên cạnh đó, sông Hương cũng là nơi tiếp nhận các nguồn nước thải sinh hoạt, công nghiệp, nuôi trồng thủy sản,... là những nguồn thải gây ô nhiễm nguồn nước. Có nhiều nguyên nhân khách quan và chủ quan dẫn đến tình trạng ô nhiễm môi trường nước tại sông Hương như: Sự gia tăng dân số, mặt trái của quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá, cơ sở hạ tầng yếu kém, lạc hậu, nhận thức của người dân về vấn đề môi trường còn chưa cao... Song, đáng chú ý nhất vẫn là xuất phát từ các hành vi vi phạm pháp luật và quy tắc quản lý Nhà nước trong hoạt động bảo vệ môi trường nước của các chủ thể trong xã hội¹.

2. Thực trạng vi phạm pháp luật bảo vệ môi trường tại sông Hương

- Thứ nhất, nạn khai thác cát trái phép trên sông Hương

Một trong những điểm “nóng” khai thác cát trái phép trong thời gian gần đây là khu vực thượng nguồn sông Hương, đoạn qua địa bàn phường Thủy Biều, thành phố Huế. Theo người dân địa phương, nếu trước đây, đối tượng “cát tặc” thường cho sà lan, hoặc thuyền máy có lắp đặt vôi rỗng cỡ lớn để khai thác trộm cát ở khu vực giữa sông thì nay chúng ngang nhiên vào gần bờ thả vôi hút cát xuyên đêm. Mặc dù tỉnh Thừa Thiên Huế đã có lệnh cấm khai thác cát trái phép trên sông Hương, song vì giá cát được thu mua cao, giao động từ 350.000 đến 400.000 đồng mỗi khối nên các đối tượng khai thác cát bất chấp quy định. Tình trạng này đã gây nên sạt lở hai bờ sông Hương, cuốn trôi nhiều đất đai, vườn tược, hoa màu của người dân².

- Thứ hai, nạn rải vàng mã xuống sông Hương

Cứ đúng vào dịp rằm, mùng 1 âm lịch hàng tháng, các dòng sông ở Huế là nơi chứng kiến một không gian tâm linh khá đặc biệt. Không biết người dân gửi gắm vào những lời cầu nguyện là gì. Chỉ biết rằng tất cả những gì được xem là lòng thành như vàng mã đều được thả hết xuống lòng sông. Dưới góc độ pháp lý, việc xử lý vi phạm pháp luật kiểm soát ô nhiễm môi trường nước bằng biện pháp “hành chính” được căn cứ chủ yếu tại các văn bản: Luật Xử lý vi phạm hành chính năm 2012 (sửa đổi, bổ sung năm 2020); Luật Bảo

¹ Trần Linh Huân (2021), *Áp dụng pháp luật môi trường trong xác định và xử lý hành vi gây ô nhiễm môi trường nước*, Tạp chí Pháp luật và thực tiễn, số 46/2021, tr.1

² Anh Khoa (2019), “*Chuyển đổi sinh kế, ngăn chặn nạn “cát tặc” sông Hương*”, <https://cand.com.vn/doi-song/Chuyen-doi-sinh-ke-ngan-chan-nan-cat-tac-song-Huong-i515630/>, truy cập ngày 10/11/2023.

vệ môi trường năm 2020; Nghị định số 45/2022/NĐ-CP ngày 07/7/2022 quy định về xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực bảo vệ môi trường.

Căn cứ theo quy định tại điểm c, khoản 1, Điều 25 Nghị định số 45/2022/NĐ-CP có quy định về việc xử phạt vi phạm hành chính về hành vi “Vứt, thải, bỏ rác thải sinh hoạt không đúng nơi quy định tại khu chung cư, thương mại, dịch vụ hoặc nơi công cộng...”. Thế nhưng một khi mà nạn rải vàng mã “ăn sâu bám rễ” trong tiềm thức từ quan niệm dân gian lẫn lễ nghi mang sắc màu tín ngưỡng, tâm linh thì việc đẩy lùi những hành vi gây hại, ảnh hưởng không tốt đến môi trường lại vô cùng gian nan. Hơn nữa việc phát hiện người vi phạm và xử phạt người vi phạm cũng rất khó.

- Thứ ba, xả rác bừa bãi tại các nhánh sông là chi lưu sông Hương

Theo quan sát, tại đường Đặng Văn Ngữ, đường Phan Chu Trinh (Thành phố Huế), có đến hàng chục các cống nước thải ngày đêm đổ ra dòng sông những loại nước màu đen, trắng, vàng...bốc mùi hôi thối nồng nặc³. Tình trạng trên cũng diễn ra tương tự tại chợ An Cựu, nơi tập trung rất đông các tiểu thương bán cá bên đường Đặng Văn Ngữ, họ vô tư đổ nước thải, ruột cá xuống sông, gây mùi tanh nồng, khó chịu.

Mương dẫn nước thải đen ngòm, ngập ngụa rác đang “bức tử” sông An Cựu. Nước sông đen đặc, bốc mùi hôi thối, ở một số đoạn. Dòng sông đã mặc nhiên trở thành “cái túi” đựng nước thải và rác của rất nhiều hộ dân sinh sống tại đây. Hành vi được thực hiện lén lút nên không thể xác định được đối tượng. Lâu lâu lại bắt gặp những bao tải, thùng xốp màu trắng bị thả trôi được nghi là rác thải hoặc xác động vật. Người ta vô tư vứt rác xuống sông mà không nghĩ đến hậu quả mà hành động đó mang đến. Điều này dẫn đến tình trạng mỗi khi mùa lũ đến nước lũ đi qua để lại khung cảnh tan hoang, ngập đầy rác thải và bùn lầy dọc dòng sông An Cựu⁴.

3. Nguyên nhân dẫn đến ô nhiễm môi trường nước ở sông Hương

Thứ nhất, công tác tuyên truyền, giáo dục môi trường nhằm nâng cao nhận thức, ý thức trách nhiệm bảo vệ môi trường còn hạn chế, chưa thật hiệu quả.

³ H.Đội(2017),“Thừa Thiên- Huế: Sông An Cựu đang “quần quai” bởi nước thải và rác”, <https://moitruong.net.vn/thua-thien-hue-song-an-cuu-dang-quan-quai-boi-nuoc-thai-va-rac-8965.html>, truy cập ngày 15/11/2023.

⁴ Trường Giang (2022), “Lo lắng cho sông An Cựu”, <https://nhandan.vn/lo-lang-cho-song-an-cuu-post722693.html>, truy cập ngày 15/11/2023.

Nhận thức và đạo đức môi trường, ý thức trách nhiệm bảo vệ môi trường của doanh nghiệp, cộng đồng dân cư nhiều nơi còn thấp, dẫn đến thiếu ý thức tự giác bảo vệ môi trường nên Tỉnh Thừa Thiên Huế đã triển khai công tác tuyên truyền, nâng cao giáo dục môi trường. Cụ thể Ban Thường vụ Tỉnh ủy đã ban hành Chỉ thị 24-CT/TU, ngày 13/3/2018 về việc mở Cuộc vận động toàn dân xây dựng Thừa Thiên Huế sáng - xanh - sạch, không rác thải; Chỉ thị 07-CT/TU, ngày 05/7/2021 của Ban Thường vụ Tỉnh ủy về việc tiếp tục đẩy mạnh các phong trào xây dựng Thừa Thiên Huế xanh, sạch, sáng. Tạo nhiều hoạt động ý nghĩa thiết thực, tạo sức lan tỏa trong cộng đồng, nhận được sự đồng thuận và hưởng ứng tích cực của các tầng lớp nhân dân, góp phần thực hiện thắng lợi Nghị quyết 54 của Bộ Chính trị về xây dựng và phát triển tỉnh Thừa Thiên Huế đến năm 2030, tầm nhìn đến năm 2045.

Tuy nhiên, bên cạnh những kết quả đạt được nêu trên, việc thực hiện Chỉ thị 24-CT/TU, Chỉ thị 07-CT/TU của Ban Thường vụ Tỉnh ủy trên địa bàn tỉnh vẫn còn không ít hạn chế, cần được khắc phục như: Việc tổ chức quán triệt, tuyên truyền Chỉ thị gắn với Đề án “Ngày Chủ nhật xanh” tại một số cơ quan, đơn vị, trường học và địa phương đôi khi còn thiếu thường xuyên; nhận thức và hành động của một số bộ phận cán bộ, đảng viên và Nhân dân về việc bảo vệ môi trường vẫn còn hạn chế; ý thức sử dụng các sản phẩm thân thiện môi trường, mang tính bền vững thay thế túi ni lông chưa nhiều. Mặc dù đã được tuyên truyền để nhận thức về các hành vi vi phạm nghiêm trọng đến sông Hương như vứt rác, khai thác cát lậu, xây dựng trái phép,... là những hành vi vi phạm pháp luật có thể gây nguy hiểm nghiêm trọng đến môi trường và cảnh quan sông Hương. Tuy nhiên, một số tổ chức, cộng đồng dân cư vẫn bất chấp dẫn đến việc tình trạng này kéo dài qua từng năm mà không thể dứt điểm⁵.

Thứ hai, mức xử phạt vi phạm chưa tương xứng với mức độ thiệt hại của hành vi gây ô nhiễm môi trường. Chỉ phạt tiền từ 500.000 đồng đến 1.000.000 đồng đối với hành vi vứt, thải, bỏ rác thải, đổ nước thải không đúng nơi quy định tại khu chung cư, thương mại, dịch vụ hoặc nơi công cộng⁶; Phạt tiền từ 1.000.000 đồng đến 2.000.000 đồng đối với hành vi vứt, thải, bỏ rác thải trên vỉa hè, lòng đường hoặc vào hệ thống thoát nước thải đô

⁵ Quang Thiều, “*Nhật một công rác bạn đã làm Huế sạch hơn*”, <https://baothuathienhue.vn/e-magazine/nhat-mot-cong-rac-ban-da-lam-hue-sach-hon-134584.html>, truy cập ngày 18/11/2023

⁶ Điểm c khoản 2 Điều 25 Nghị định số 45/2022/NĐ-CP ngày 07/7/2022 quy định về xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực bảo vệ môi trường

thị hoặc hệ thống thoát nước mặt; đổ nước thải không đúng quy định trên vỉa hè, lòng đường phố; thải bỏ chất thải nhựa phát sinh từ sinh hoạt vào ao hồ, kênh rạch, sông, suối, biển⁷. Thực tiễn cho thấy mức phạt này vẫn chưa đảm bảo tính răn đe, thậm chí có trường hợp cá nhân, pháp nhân chấp nhận nộp phạt để vi phạm⁸.

4. Một số giải pháp nâng cao hiệu quả thực hiện pháp luật bảo vệ môi trường nước tại sông Hương

Thứ nhất, tăng chế tài xử phạt và hoàn thiện hệ thống pháp luật

Do hiện nay trong quy định của pháp luật về bảo vệ môi trường cũng như các văn bản khác liên quan chưa đề cập cụ thể đến vấn đề môi trường sông mà chỉ tóm gọn trong các môi trường nước, đất, không khí, di sản thiên nhiên. Vậy nên khi xảy ra các sự cố môi trường liên quan tới sông nằm ở mức nhẹ thì mức xử phạt chỉ nằm ở mức xử phạt hành chính. Nhóm tác giả cho rằng điều này không đủ sức răn đe. Không chỉ vậy việc xả, vứt rác xuống sông của một số bộ phận người dân không bao giờ có thể chấm dứt triệt để và bị theo cơ chế “domino”. Khi một người gây hại đến môi trường và nhận thức hành vi đó là có thể gây hại đến môi trường nhưng vẫn cố tình làm. Và nếu bị phát hiện thì nhiều nhất cũng chỉ nằm ở mức xử phạt hành chính nhưng mức phạt quá thấp không gây ảnh hưởng tới người vi phạm thì họ vẫn sẽ tiếp tục vi phạm. Những người khác nếu thấy người này gây hại môi trường nhưng không bị xử phạt hoặc không bị ảnh hưởng thì sẽ sinh ra tâm lí coi đó là việc bình thường, chỉ vứt 1,2 bịch rác xuống cũng không thể khiến sông bị ô nhiễm nhưng nếu tầm 100 người, 1000 người đều làm vậy thì việc này không thể kiểm soát được. Vậy nên nhóm kiến nghị rằng sửa đổi theo hướng tăng nặng khung hình phạt

Thứ hai, quy hoạch dân cư

Giải pháp về quy hoạch môi trường kết hợp với quy hoạch đô thị: các ngôi nhà được xác định lấn chiếm ven hai bên bờ sông Hương, tái định cư người dân sống dọc hai bên bờ sông Hương là điều rất quan trọng. Tiến hành giải tỏa các hộ dân này sẽ làm giảm bớt lượng chất thải xả trực tiếp vào dòng sông. Bên cạnh đó, trong việc giải tỏa cần có kế hoạch đền bù hợp lý vì cần cân nhắc đến mức thu nhập và ý kiến của những hộ dân đó.

Thứ ba, quy hoạch tái bố trí các cơ sở sản xuất công nghiệp

⁷ Điểm d khoản 2 Điều 25 Nghị định số 45/2022/NĐ-CP ngày 07/7/2022 quy định về xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực bảo vệ môi trường.

⁸ Xem: <https://tapchinuoc.vn/thua-thien-hue-siet-chat-viec-tha-hoa-dang-tren-song-huong-17523013010373792.htm>, truy cập ngày: 20/11/2023 10:30

Các giải pháp quy hoạch cần chú trọng đến các chính sách hiện hành của Thành phố để tái bố trí các cơ sở công nghiệp và các phân xưởng gây ô nhiễm bên ngoài Thành phố và ở vùng ngoại ô cũng như những khu vực công nghiệp khác xa hơn. Những cơ sở sản xuất công nghiệp kém phát triển khác cần được tái bố trí để hỗ trợ cho việc tái phát triển các khu vực quy hoạch khác. Vận động các cơ sở sản xuất không thể thực hiện các biện pháp xử lý ô nhiễm di dời đến các khu công nghiệp tập trung. Di dời đối với các cơ sở sản xuất không có hệ thống xử lý nước thải gây ô nhiễm đến khu công nghiệp tập trung. Các giải pháp quy hoạch cũng nên hỗ trợ một cách chọn lọc việc tái bố trí các cơ sở công nghiệp không gây ô nhiễm.

Thứ tư, ngăn ngừa việc đổ bỏ rác bừa bãi

Nhiều chất ô nhiễm xâm nhập vào hệ thống thoát nước do thải bỏ vào cống. Cống thoát nước có biển báo cấm đổ bỏ những chất độc hại vào hệ thống cống với mục đích nâng cao ý thức quần chúng về hậu quả của việc thải bỏ ra sông và những biển báo này thường được đặt gần đó. Mặc dù đã bị ngăn cấm nhưng vẫn còn tình trạng xả rác bừa bãi xuống sông Hương và các chi lưu. Bằng cách thường xuyên kiểm tra kênh rạch trong khu vực sông Hương, Công ty Thoát nước Đô thị có thể xác định những địa điểm bị thải bỏ bừa bãi. Công ty Thoát nước Đô thị hoặc Công ty Môi trường Đô thị có thể quyết định làm sạch những địa điểm này thường xuyên hoặc có nên cử người giám sát để giáo dục quần chúng về tác hại của việc thải bỏ bừa bãi.

Thứ năm, bảo dưỡng cống thoát nước ở sông

Việc kiểm tra và bảo dưỡng cống phải được tiến hành thường xuyên. Công ty Thoát nước Đô thị và Công ty Môi trường Đô thị nên khuyến khích điều này và đảm bảo rác thu gom phải được đưa đến đúng bãi đổ, không để rác rơi vãi, tích tụ xuống cống xảy ra bít tắc. Bởi khi đến mùa mưa, việc thoát nước chậm cũng là một trong những nguyên nhân gây lũ lụt.

Thứ sáu, biện pháp cưỡng chế

Ngưng hoạt động sản xuất: tạm ngưng sản xuất là buộc các cơ sở sản xuất gây ô nhiễm phải tạm ngừng tất cả các hoạt động sản xuất kinh doanh để đảm bảo an toàn đến môi trường và đời sống người dân trong lưu vực sông Hương. Qua công tác kiểm tra cần có biện pháp xử lý kiên quyết đối với doanh nghiệp đã vi phạm nhiều lần như: xử lý vi phạm kèm theo yếu tố tình tiết tăng nặng và xử lý vi phạm về bảo vệ môi trường của các

doanh nghiệp vi phạm nhiều lần; đình chỉ tạm thời hoạt động của doanh nghiệp đến khi hoàn thiện hệ thống xử lý nước thải.

Thứ bảy, tuyên truyền, nâng cao ý thức của cộng đồng về bảo vệ môi trường nước ở sông Hương

Kêu gọi thực hiện lối sống xanh, bền vững, hài hòa với thiên nhiên, bảo tồn đa dạng sinh học. Nâng cao nhận thức của các cấp, ngành về vai trò của pháp luật bảo vệ môi trường trong phát triển; biến ý thức thành hành động bảo vệ môi trường của các doanh nghiệp và cộng đồng dân cư. Tận dụng lợi thế của internet để đẩy mạnh xã hội hóa các hoạt động đào tạo, truyền thông về môi trường; cung cấp thông tin kịp thời về bảo vệ môi trường, sử dụng hợp lý tài nguyên thiên nhiên, phòng tránh và giảm nhẹ rủi ro thiên tai trên các phương tiện thông tin truyền thông đại chúng. Thực hiện chương trình truyền thông mạnh mẽ để tạo thành phong trào bảo vệ môi trường sông Hương, nhất là trong việc ngăn chặn xả rác bừa bãi, phân loại rác thải tại nguồn, hạn chế sử dụng nhựa, túi nilon dùng một lần khó phân hủy.

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Trần Linh Huân (2021), *Áp dụng pháp luật môi trường trong xác định và xử lý hành vi gây ô nhiễm môi trường nước*, Tạp chí Pháp luật và thực tiễn, số 46/2021.
2. Bành Quốc Tuấn, Nguyễn Sơn Hà (2023), *Xử lý vi phạm pháp luật về kiểm soát ô nhiễm môi trường nước trong khu công nghiệp: Thực trạng khung pháp lý về đề xuất giải pháp hoàn thiện*, Tạp chí Công thương (truy cập tại: <https://tapchicongthuong.vn/bai-viet/xu-ly-vi-pham-phap-luat-ve-kiem-soat-o-nhiem-moi-truong-nuoc-trong-khu-cong-nghiep-thuc-trang-khung-phap-ly-ve-de-xuat-giai-phap-hoan-thien-106784.htm>, ngày 15/07/2023 lúc 15:00 (GMT))
3. Tạ Thị Thùy Trang (2019), *Một số bất cập của pháp luật bảo vệ môi trường về xử lý nước thải*, Tạp chí Nghiên cứu Lập pháp, Số 23 (399).